

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

Régi lakodalmas szokások Madocsán

Előzmények

Fiatalok meismerkedése

Régen a fiatalok Madocsán is a fonóban ismerkedtek, barátkoztak. Besenczi Zsófi néni (szül. 1905.) így beszélt erről az időszakról:

"Szülém (nagyanyám) azt mesélte, hogy gazdag asszonyok 4-5 leányt megfogadtak hétszámra fanni. Még aludni sem mentek haza, hanem sorban, amint ültek, egymásra buktak. 10 óráig fontak még reggel 4 órakor elkezdték. A gazda asszony meg befűtött, aztán édesmálét sütött reggelire nekik, kerek cseréptepszikbe. Később már voltak fonóházak is. A lányok odamentek aztán a legények is odamentek. Ott választottak maguknak párt is.

Volt úgy, hogy félbehagyták a fonást, aztán citeráltak egy félórahosszat táncoltak, majd ki-ki a maga szeretőjével elment haza..."

Visszaforgatva az időt, az említett időszak az 1800-as években lehetett. A többi megkérdezett idős asszony és férfi már nem beszélt erről az időszakról. A századfordulón már a kocsmát neveztek meg többen ismerkedési helyként.

Törjék Eszter (szül. 1900.) nem így mesélte: *" sétáltunk az utcán vagy kinn ültünk a kispadon. A kocsmában táncoltak a legények. Úgy hívták be a lányokat. Egy kis fiúnak adtak egy kis pénzt, aztán megmondták, hogy ki kéri és behívtak bennünket táncolni. A tánc után hazakísértek..."*

A madocsai hagyományok kiváló ismerője Földesi János bácsi (szül. 1911.) így beszélt az ismerkedési alkalmakról: *"jeles napok nem voltak Madocsán. Emberemlékezet óta itt egy dolog állt fenn: a kocsmákban - 3 kocsmá volt – népi zenekarok játszottak, volt tambura, citera, hegedű, cimbalom, kontrabógós. Ezek minden vasárnap délután játszottak. Ez volt az egyetlen alkalom, ahol a fiatalok általában találkozni szoktak. Ezek természetes, úgymond találkák voltak. Ez jobban beillett párválasztásra, mint máshol a jeles napok. A jeles napoknak nem volt ennyi sorozata egy évben, mint nálunk a kocsmá...a község zárt terület volt, mint ahogy földrajzilag egy zárt etnikum, néprajzilag is az, és nem volt arra szükség, hogy külön találkozási napokat tartsanak...A szegény embernek életszükséglete volt a tánc, mert mása nem volt, mint megmutassa: abban a kocsmában a párválasztásnál – Ezt járja és táncolja ki valaki ! Ez nem csak hízelkedő volt egy lánynak, hanem belső öröme is. A szerelemre való rádöbbenésnek...a tükre a kocsmái tánc. Danoltuk azokat a nótákat, amelyik helyettük megszövegezte a mondanivalót neki: akinek a karján ott lebegtünk, akinek nem mertük volna megmondani, hogy én téged szeretlek, de a nóta elmondatta velünk. És milyen szép volt!"*

Jelképes szerelem-jelentő ajándékozás szokásáról nem sokat meséltek.

A faluban is kialakult a legényjáró-napok szokása:

Madocsán a kedd-csütörtök volt. Aki szombaton is elment meg vasárnap is azt már falu, a közösség elismerte, hogy párok. A tánc sötétedésig tartott, akkor minden lány az udvarlójával elment haza, vagy pedig a barátnőjével, ha még nem volt kiszemelt párja.

A komolyan udvarló legényt a lány szülei behívták, asztalhoz ültették. A lánnyal a szülők jelenlétében beszélgethettek. A család viselkedésével már kimutatta, hogy hozzámehet-e a lány vagy nem.

Arra is mondtak példát, amikor az eltérő vagyoni helyzet miatt meghiúsult a házasság vagy a szerelmesek inkább elhagyták a szülői házat, a falut is, csak hogy egybekelhessenek.

A leánykérés nem nagy ceremóniával járt, általában a leendő vő intézte el egy alkalmas pillanatban. A leánykérés után a szülők is meghívták egymást, pl. névnap, disznótor, stb. alkalmából. Közös beszélgetést tartottak a kézfogó (később a gyűrű adásának szokásával: eljegyzés) napját. Mindkét család a közeli rokonok, barátok köréből kiválasztotta a tisztségviselőket: násznagy, vőfélyek, első vőfély, első nyoszolyó, nyoszolyólányok. A kézfogót megelőző napon zenekar kísérte haza a fiatalokat az esti táncból (vagy a kézfogó napján).

A kézfogó

Mindkét család beleegyezése esetén ünnepélyes kézfogót tartottak. A századforduló táján kötött házasságokat megelőző kézfogón még nem gyűrűvel jegyezték el a menyasszonyt, hanem "kialkudott" ajándékkal. Jakab Lidi néni (szül. 1895.) így mesélte a kézfogót:

"Selyemkendőből jegyet csináltak, csipkével beborították a rózsás kendőt az volt a jegy. A násznagy árulta a vőlegénynek: ennyiért adom. Az meg mondta, hogy annyit nem ér. Mennyit ér? Aztán megalkudtak. Nekem egy pár lakkcipőt vett esküvőre..."

Ugyancsak erre az időszakra Szekeres Julis néni (szül. 1901.) így emlékezik vissza:

"Eljegyzésre jegyet készítettek. Több selyemkendőből hatsarkosra formálták. Négyet összeraktak és rátették tányérra (tortatartóra), szép művirágot raktak a tetejére: gyöngyvirágot, nefelejcsset viaszból, ki milyet szeretett. A vőlegénybokréta is olyan volt. Csipkével körülszegték a jegynek a szélit, még szalagot is raktak a csipke fölé buggyosra, mint ruhára is szoktak. A széle a virág alatt volt, fölülről minden szépen látszott: a virág, a szalag, a csipke is. Elkészültek. A menyasszony a násznaggal küldte a jegyet, a vőlegény az ő násznagyával a jegypénzt."

A jegyre büszke volt a vőlegény és családja, a tisztelet és közlés szándékával az utcai ablakba helyezték és az esküvő napjáig ott tartották. Erről tudták meg a falubeliek, hogy megtörtént a kézfogó. Az 1920-as években nemcsak ajándékot, hanem pénzt is küld a vőlegény a "jegy" viszonzásaképpen. Törjék Eszti néni (szül. 1900-ban, esküvő: 1920-ban) 5 ezüst koronát kapott. Arra emlékszik, hogy egyet a cipőjébe kellett tennie, hogy szerencsés legyen a házasságul.

Megtörtént, hogy kézfogó után - vagy közvetlen előtte - a fiatalok vagy a szülők meggondolták a dolgot, ilyenkor visszaküldték a jegyet és az ajándékot. Az is előfordult, hogy a kézfogó ebédnél ment el a menyasszony egy másik legénnyel és ott hagyta a szülei által választott vőlegényt. Nem volt szokás szöttes kendővel összekötni a fiatalok kezét, a kézfogónak nem volt külön szertartása. A II. világháború előtti időszakból eljegyzéskor átadott virágkosárról is megemlékeznek egy elbeszélő. A kézfogó után a jegyespár együtt ment templomba, bálba. Nem illett más lányt felkérni, más fiúval táncolni. Ha a fiút behívták katonának vagy a fronton volt (1918) a lány még barátnőivel sem mehetett a táncos rendezvényekre, nyilvános helyre. Kézfogón nem mondtak rigmust, de a leggazdagabb emberek zenekart hívtak és otthon mulattak a nevezetes családi esemény alkalmából. A kézfogó után a fiatalokat a templomban háromszor kihirdették vasárnap igehirdetés után. Megjelölték az esküvő napját is. Ezt az előjáráságon (községházán) is kifüggesztették.

Lakodalom

A lakodalom előtt egy héttel tartották a leány- ill. a legénybúcsút, mindkét háznál (ritkábban a legény a kocsmában). Ezen a szűkebb család és a fiatalok baráti köre vett részt, a lányoknál csak lányok, a vőlegényes háznál csak legények. Külön szertartás nem volt.

Régen télen és kora tavasszal tartottak lakodalmakat, többnyire csütörtökön vagy kedden. Ilyenkor ráértek és az ételek sem romlottak meg, volt már újbór is. Előtte egy héttel mentek a vőfélyek mindkét házhoz. Ott megkapták a névsort és elindultak hívogatni a vendégeket. Kétszer hívogattak: a lakodalmat megelőző vasárnapon és az esküvő napján hajnalban.

"...akkor csütörtökön reggel hajnalban verték az ablakot. Jó reggelt János bácsi! Reggel 8 órára tegyék tiszteletüket a lakodalmas háznál! A háziak mondták: - köszönjük szépen. - Várjon Jóska!

- Nem köszönöm, köszönöm!

De hiába mondták el volt készítve a pálinka.

- Fogadd el ezt!

Nagy keservesen elfogadta. Nem mert inni, ha sorra megy minden háznál, akkor berúg.

Ez sötétbe történt 5-6 óra táján."

Régebben a vőfély a második hívást is rigmusban adta elő.

A vőfély hívogatáskor díszes vőfélybotot vitt, rázogatott. A vőfélybot színes pántlikákkal, csörgő karikákkal és kontyoló kendővel volt díszítve. Az összecsendülő karikák a lobogó színes pántlikák jelezték a falunépének, hogy a vőfély elindult hívogató útjára.

VŐFÉLY ELSŐ HÍVÁSA

Mindenféle jókat kívánok uraim,
Kérem, hallgassák meg tisztelő szavaim.
Míg elől beszélem invitációmát
Cselekedjék kérem, fogadják el szómat.
N.N Bátyám uram parancsolatjára
kéri szeretettel,
Hogy legyenek hozzá egy kis tisztelettel.
Keddre ebédre vagy vacsorára,
Az ő jó fiának öröme napjára.
Kedden leszen az örömek napja,
Melyet kijelentett az Úrnak szent papja
Azt hitnek láncával összeköti zárja
Így leszen N.N az ő hites párja.
Az említett napra legyenek hát készen,
De még egy tisztelet általam majd leszen.

(Nagy Julianna esküvőjének hívogatója)

VŐFÉLY MÁSODIK HÍVÁSA

Felderült a hajnal, a nap is már rózsaszínt ötlött
Sok áldásokat kívánok tisztelő verseim között.
A nagy Úristennek jóság tessék meg e sorba
Invitáció beszédem, hogy ne essék porba.
Íme az Istennek tetszett megtartani,
Bennünket e mai napra felvirrasztani,
Ígéretem szerint ismét megjelentem
Hogy e háznépének tisztességet tegyek.
Kérem is a háznak urát és asszonyát,
Ne vesse meg a mi házigazdánk hívogatását.
Hogyha megjelennek ma a háznál,
Az is mivel lehet, szívesen szolgál.
Készüljenek tehát, mert majd harangoznak
Hogy az esküvőről el ne maradjanak.
Én is sietek és megyek,
Hogy az esküdtetőn én is ott lehessek.
Kérem is az Istentől fejökre az áldást,
Ne várjanak általam több hívást.

A második hívogatás után rögtön a vőlegényes házhoz mentek, aki már felöltözve vártak őket és a muzsikás bandával elindultak a menyasszonyos házhoz. A vőlegény násznagya mondta el a menyasszony-kikérőt.

MENYASSZONY KIKÉRŐ

Kánaánból jöttem kicsiny sereggemmel,
Itt van bor és kalács, fogom a kezemben.
Nem terhelek senki hosszas beszédemmel,
Mert kicsiny seregem kint küzd a hidegen.
Kedves Násznagyuram, csak azért instálom,
Hogyha seregemnek egy kis helyet adnának.
Míg násznagy urammal erről beszélgetnénk
Hogy miért fáradtunk, hogy lenne szerencsénk.
Vőlegényünknek is szíve örvendezne,
Elkezdett dolgának végére érhetne.
Mi hát elbocsátott szolgák azért jöttünk,
Hogy amit nem hoztunk, innét olyat vigyünk.

A kikérés után beengedték a vőlegényt és a vele jött kísérőket. A menyasszony felbokrétázta a vőlegényt, bal oldalon a mellére tűzte vőlegénycsokrot. Régen kalap mellett is szokás volt vőlegénycsokrot viselni.

Azután az első nyoszolyólány átadta a rozsmaringos almát (násznagy almát) a násznagyoknak rigmus kíséretében.

Tisztelt Násznagy Urak!

Szerencsés jónapot kívánok
Mindennek a háznál megjelent férfinak és nőnek,
Kérem, hogy adjanak arra engedelmet,
hogy a küszöbön belül had léphessek.
Hogyha megengedik még beljebb megyek,
2-3 lépéssel az asztalnál leszek.
Ezen szép ajándékot menyasszonyunk küldte,
hogyha megengedik az asztalra teszem le.
De hogyha nem azt is jelentsék ki,
amint idejöttem, akként visszatérek.
(Násznagy: elfogadjuk)
Jobb is násznagyurak, hogyha elfogadják,
menyasszonyunk szívét így nem szomorítják,
vőlegény urunkéval együtt vigasztalják,
Isten áldását örökre óhajtják.

A nyoszolyólány által átadott almák és annak elfogadása azt jelképezte, hogy a násznagyok a menyasszonyt és a vőlegényt képviselik a szertartáson.

Ezután következett a vőfély búcsúztatója: megható szavakkal búcsúztatta a menyasszonyt szüleitől, testvéreitől, lánybarátaitól.

MENYASSZONY BÚCSÚZTATÓJA

Tisztelt násznagy uram, engedelmet kérek,
Menyasszonyunk helyett én is hadd beszéljek.

Mert búcsúzásában mellette felállok,
Tisztelt jó uraim, reám hallgassatok,
Ezen a tisztos háznál felgyült szolomítás,
Engedelmet kérek, hadd legyen hallgatás.
Gyermekek ott hátra, szünjék a susogás,
Míg itt röviden foly a búcsúztatás.

Ezen tisztos háznak ékes virágszála,
Indulni akarván búcsúzni felállta,
Ily nagy változásra szívére bú szálla,
Most teszi le őtet édesanya válla,
E helybe gyűlt vendég csendes békességgel
Áldja meg az Isten, kívánt egészséggel
Egymás iránt való igaz szeretettel,
Istennek, embernek tetsző szép étellel.

KEDVES ÉDES ATYÁM!

Elsőben is Atyám, szám hozzád fordítom
Búcsúzó beszédem zokogva indítom.
Szívemet szíveddel együvé szorítom
Így valamennyire szívünket újítom.
Köszönettel vészem a te jószágodat,
Hozzám megmutatott atyái voltodat.
Felnevelésedet, ápolgatásodat,
Hogy el nem vetettél, engem, leányodat.
Úgy szálljon tereád az úrnak áldása,
Miként az esőnek égből lehullása
Széles e világon ne lehessen mása
Soha víg kedvednek ne legyen borulása.
A szenteknek atyja te öregségedet
Gyámolítsa értem te szép vénségedet,
Az én örömömre óhajtom ezeket,
Már mostand fordítsad könnyes szemeidet
Te édes atyádnak add oda kezedet.

Kedves édes Atyám!
A te hűségedet fizesse meg,
Csókold meg hát őtet.

KEDVES SZÜLŐ ANYÁM!

Hozzád fordulok már,
Mert tudom szíved is tőlem búcsúzást vár.
Már a letett hitem tőled mindent elzár,
Kívánom életedben ne érjen semmi kár.
Megmutatattad hozzám nagy szeretetedet,
Csaknem kiontottad anyai szívedet.
Nem kímélted értem semmi költségedet,
Sok szükségeimben segítél engemet.
A te én irántam való jóságodért,
Csecsemő koromi dajkálkodásodért,
Sok fáradtságodért, nagy szeretetedért,
Álljon a jehova a mennybe méltóbbért.
Végtére fordítsad könnyes szemeidet,
Kedves jó anyádnak add oda kezedet.

Kedves Édesanyám!
A te hűségedet fizesse meg isten,
csókold meg hát őtet.

TESTVÉREITŐL

Kedves testvéreim, álljatok elébem
Mert keserves könnyek áradnak szememben
Most elválásomban változok mindenben,
Mennyi csepp víz vagy a Tisza erében,
Hány fűszál teremhet a világ mezejében
Hány bimbó virágzott a Flóra kertjében
Annyi áldás szálljon rátok életetekben.

Kedves Lánybarátaim! valakik voltatok,
Könnyező szemekkel nézek most reátok
Hogyha rátok nézek, szintúgy megújulok,
de azért szívemben már nagyon búsulok.
hogyan seregemtől más útra indulok.
Nemléssen veletek többé mulatásom,
már férjem házában leszen maradásom.

Ne fogjon rajtatok semmiféle átok,
Édes lánybarátaim, így szólok hozzátok
Szöröncse, mint főkincs mellettetek álljon,
Egy szerelmes társsal, olyannal szolgáljon
Akikben a hűség holtiglan megálljon,
És kiben szívetek örömet találjon.
Vége az egekben fogadjon magához
Legyetek érdemes szűz koszorújához.

A búcsúztatás után sorba álltak, indulás előtt a vőfély előre állt, úgy mondta az indulót:

Hallgat, hallgattasék!
Már most mint egy vándorhadsereg vezére
bátran állok seregem élére,
mivel menyasszonyunk szépen meg van nyerve
vőlegény urunknak szíve örömére.
Másért menyasszonyunk letörli könnyét
kész velünk jönni követni jegyesét,
de hogy meghallgassuk szájuk esküvését
kövessenek engem mindenki mint vezér.
Ők is jó zenészek álljanak hát talpra,
ha meg van a vonó szépen gyantázodva,
mert azt parancsolom, hogy úgy szóljon a muzsika,
hogy megremegjen minden ház ablaka.

A szülők vagyoni helyzetétől függően csak egyik, de legtöbbször mind a két helyen tartottak lakodalmat. Nem volt szokás kocsin menni, ez csak akkor történt, ha idegenből hoztak menyasszonyt.

A templomba az egész vendégsereg elment, kivéve a szakácsokat. A templom előtt nem táncoltak sem esküvő előtt sem utána. A papnak és a jegyzőnek fehér üvegben piros bort vittek, az üveg nyakára rostélyost (fonott kalács) húztak. A madocsi fiatalok esküvőjére menet régen nem volt rikoltás, de elmesélték, hogy a túlféliek (Harta, Úszód, Benedek) ha jöttek, azok végig kurjongattak. Az esküvő után a vőlegényes háznál a násznagy köszöntötte a ház népét, majd az ifjú asszony kéredezkedett be:

MIKOR AZ ESKÜVŐRŐL MEGJÖNNEK

Tisztelt örömatya és örömanya!

Ismét vissza fogunk jutni kigyelmetek tisztos házához.
Visszavezetnénk az imént elveszett szépszámú sereget,
hogyha lennének szívesek még egyszer hajlékukba fogadni
és több ideig tartó mulatságba részesülni,
hogyha pedig nem fogadják kigyelmetek,
vissza fogunk azon az úton menni, amelyen jöttünk.

(Másik változat)

Legyen az istennek dicsőség a mennyben,
szerencsével járánk, nagy dolgunkban végben.

Legyen az Isten vezérünk mindenben,
s ami még hátra van érzjük végét szépen.

Váljék az új párnak szenteskú tétele
lelkeinknek örök java és üdvére.

Az Isten áldása szálljon le fejükre,
valamint az őket nemző jó szülékre.

RENDEZÉS

Urak, asszonyságok foglaljanak helyet,
terítve az asztal, már ki-ki leülhet.
Ott künn a konyhában zaklat a szakácsné,
hogya soká várunk mind el puhul a lé.

MENYASSZON KÖSZÖNTŐJE A VŐLEGÉNYES HÁZNÁL

Íme én megjöttem, mint egy vándormadár,
Ki elhagyja fészket, másik fészekre száll.
Én is elhagytam most kedves szüleimet,
hogy e tisztos háznál válasszak szülőket.
Férjem testvéreit úgy kívánom látni,
mint saját testvérim úgy fogom szeretni,
és ha megengedik, csókolok most kezét,
ezután szólítom kedves szüleimnek.

A ház kapujában a két szülő és a vőlegény testvérei előtt elhangzott szép rigmus után a két szülő megfogta az új asszony kezét és bevezették a házba, asztalhoz ültették. Ezután foglaltak helyet a násznagyok az ünnepekkel mellet és a nyoszolyólányok is. Régen az egyik násznagy áldást is mondott az étkezés megkezdése előtt a fiatal párnak. Először a vőlegényt, menyasszonyt összeállította (egymás mellé állította) és úgy mondta a jókívánságokat. Ez volt a násznagy áldás.

Minden áldások istene áldjon meg titeket,
Zabolázza meg a rossz és gonosz nyelveket,
Akik a ti házasságotokba ártani és rontani kíváncskoznak
És ha eljön az az óra, az a szempillantás,
amelyet az Isten készített az őtet féltőknek,

és az egymást szerető szíveknek,
adja meg az örök életnek koronáját.

Lakodalmi étrend

Régen, amikor az esküvőt a reggeli órákban tartották szokás volt utána tejes kávé adni kaláccsal (rostélyos=fonott kalács) dióssal, mákossal. Ezt kocsonya követte. Ma nincs ilyen szokás.

A lakodalmi étrend a századforduló (XX. sz.) első évtizedében főleg baromfiból állt, később kiegészült a disznóvágás ételeivel, a gazdagabb családok pedig nagyobb jószágot is vágtak. Az ebéd egyszerűbb volt, sok helyen vacsorára a maradékot szolgálták fel. Később a vacsora lett a főétkezés és az esküvő időpontjának változásával módosult az étkezés ideje is. Régen esküvő előtt nem terítettek, ma pl. nagy ebéd előzi meg az esketési szertartást, amit több órás vacsora követ.

Besenczi Zsófi néni mesélte, akinek az esküvője 1923-ban volt: *"Délután kezdődött a lakodalom. Ebédet ritkán adtak, kalács és ilyesféle volt. Este a vőfélyek mikor bepakoltak, beült a vendég, akkor kezdték hordani a tálakat, rigmusokat mondtak. Nem volt más, mint húsleves, azután tyúkokat megfőzték egészbe, széjjelszedték, borsos zsírral meglocsolták, vájlingban rázogatták (pirított hús). Aztán csak a pörkölt volt vagy paprikás. A csibehúst tálakba rakták, a tetejére kulcsos kalácsot tettek, azt elmetélték, avval ették. Más nem igen volt..."*

10 évvel előtte Jakab Lidi néni 1911-ben tartott lakodalmán a következő ételeket ették a vendégek:

"Csütörtökön esküdtünk, délben volt az ebéd. Sültön kívül minden volt. Halászlé (Madocsa híres halászhely volt régen a Duna mellett) csibepörkölt, frissen vágott disznóhús, sütemény, bor..."

Törjék Eszti néni 1920-ban esküdött, az ő lakodalmán így folyt az étkezés: *"...főztek jó levest, volt pörkölt. A cigányok csináltak kerek teknőt, nem kicsit, füle volt, főztek tojásos metélt tésztát, túró, tejfölt tettek rá, az olyan kapós volt. Mikor elkészítették a szakácsok, akkor melegibe bevitték a násznagy eleibe tették. Hú, olyan öröm volt, úgy elfogyott. Sütemény rétes volt, meg zsineges fánk. A padláson meg is van: hosszú nyele volt, majd olyan, mint a hurkatöltő, tiszta zsineg volt, 4 sarkosra kivágták, összehajtották, zsinegbe betekerték, azt tették a zsírba. Olyan tésztából volt, mint a guba. Aztán kisütötték, jó omlós volt. Kalács, kuglóf (kuglófsütők) voltak, mazsolával, dióval..."*

Ő mesélte azt is, hogy üszőhúsból fojtott húst készítettek. A feldarabolt húst hagymával megszórták, letakarták, pincébe rakták 1-2 napra, utána párolták meg. Külön rigmust is mondtak hozzá.

Szekeres Julis néni (szül. 1901.) így emlékezik vissza a kislánykorában szokásos lakodalmi főzésre:

"Régen nem bográcsban főztek, hanem cserépfazékban, Volt nagy cserépfazék, abban főzték a húslevest, Körülállogatták fával kinn a szabadban, volt nyári konyha, kemence minden háznál, amibe sütöttünk. A kemence előtt nagy cserépfazék volt fél méter magas is, azt körülállogattuk fadarabokkal. 1922-ben esküdtünk, volt leves, leveshús, borsos, foghagymás zsírban forgatták. Aztán csörge, fánk, kalács, ki mit vitt. Mindenki csinált egy tányérral..."

Földesi János bácsi hasonlóképpen mesélte: *"...délben volt húsleves, paprikás, sütemény. Este volt főétel: húsleves, benne volt az aprólék, utána jött az egybe leveshús, pirított hús, nagyon jóízű. Utána volt paprikás, később már sült hús, aztán beszaladt a disznó többi része, a pecsenye, hurka, kolbász. Éjjelbe szintén csibehúst tálaltak régen. A lakodalom másnap délig is eltartott, akkor felmelegítették a csibehúst, azt adták..."*

Minden tálalás és étel behozás előtt rigmust mondtaj a vőfélyek. Néhány szöveget sikerült összegyűjteni:

VACSORA ELŐTT

Szakács asszonyainak ott kinn készülgetnek,
az étkek felől már el is készülnek,
amit készítenek, már elöl is jönnek.
Elöl is számlálom mi lesz a nevek:
Az első tál étel lesz bagolynyerítés,
a második tál étel lesz kemence nyögés,
im hol következik a bűvár kézfogás.
a hal tapsikolás, és a rák mászkálás,
a gúnár gágogás, kotlós tyúk vatyogás,
jércekeringetés, varjú kiabálás.
Sült pecsenye lesz az öreg fejsze foka,
68 esztendő öregember farka.
Nemigen táncolhat ezen minden boka.
kerék sínnel együtt kerék karikája,
jól meg lesz mézelve beteg ökör szarva
de két féle étket bezzeg elfeledtünk,
egy erős szúnyogot ketten megköztünk,
egy nagy sánta bolhát hárman agyonvertünk,
ily drága étkekkel bezzeg megvesződtünk.

VACSORA ELŐTT

Uraim az asztal meg vagyon terítve,
kés, tányér, vellával, kanállal készítve.
Jönnek is az étkek most mindjárt hamarjában,
ez a sok legénység nem ül itt hiába,
nehogy az étel az asztalon elhűljön,
felmelegítése dologba kerüljön.

Tessék kigyelmeteknek helyre telepedni,
úgyis a muzsikus már kezd melegedni.
Én is, mi telik tőlem mindent elkövetek,
jó ápitussal egyenek kelmetek.

VACSORA ELŐTT (másik változat)

Mindjárt elkészülnek, már elküldtem vízért,
hat ökröt befogtam az erdőbe fáért,
palotára küldtem két fülű fazékért.
Egy legényt elküldtem Fehérvárra húsért,
az azt mondta harmadnap múlva visszajön,
addig beszélgessenek kigyelmetek, amíg visszajön.

ELSŐ TÁL ÉTELHEZ VALÓ

Itt van hát az első tál étel, behoztam,
hogy el nem ejtem mindig imdákoztam.
A szakács asszonnyal jól meg fűszerszámoztatta.
Bors, sáfránnyal, gyömbérrel jól meg is sózattam.
Örvendek, ha tálat viszek ki üresen,
úgy a vendég gyomra nem marad éhesen-
Lássanak hát hozzá kelmetek frissen,
jó ápitust kívánok szívesen.

A LEVES BEHOZATALÁHOZ

Érdemes vendégek nem üresen jöttem,
étkekkel terhelve nem üresen jöttem.
De mielőtt hozzányúlnának a kanálnak,
buzgó szívvel is hálát adjunk az Úrnak.
De hogy én most itten hosszan ne papoljak,
és a forró táltól sebeket ne kapjak,
vegyék el kezemből ezt a forró tálat,
amelyet az ujjam már tovább nem állhat.
A hátam mögött is még húsz legény vagyok,
azoknak is a kezét süti nagyon.
Ne tántorogjon hát előttünk most senki,
Mert a nyakát hamar leforrázom neki.
Itt tehát a leves, melyet adott jó hús,
Azért itt senkinek szíve ne legyen bús,
Nosza muzsikusok, szóljon hát egy víg tus,
Ezzel dicsértessék az Úr Jézus Krisztus.

SÜLT TYÚKHOZ VALÓ

Uraim felhoztam a sült motanda tyúkot,
aki életében sokat kapargatott.
A szaporaságon nagyon iparkodott,
az esztendőben egyet alig tojott.
Ezt már a gazdája tovább nem nézhette,
udvarába mindjárt földig leverette.
Nohát szegény tyúkok így vagyon sorotok,
szemétkaparásnak ellene mondjatok.
Énvelem most mindnyájan tanuljatok,
hogy e menyegzőben sülve-főve vagytok.
E szégyelltében hirtelen elpirult,
azért hát feje szárnya alá szorult.
Ezt maga erejéből ki sem húzhatja,
ha csak násznagy uram ki nem szabadítja.

BORSOS HÚSHOZ VALÓ

Uraim elhiggyék, legjobb ételt hoztam,
mintha megkóstolnák ne mondják, hogy hazudtam,
és mint a szép dáma kivan púderozva,
piros paprikával borsozva és sózva.
Higgyk el, nincsen párja a jó borsos húsnek.
Bár közé biz gombócot nem raktak,
mert nem tesz túl rajta csak egy kis izéért.
De ne kárhoztassák azért a mészárost,
hogyha bár közibe egy kis csontot vágott.
Se baj kutya nélkül nem muszáj megvágni,
szépen a tál mellé le lehet azt rakni.
De higgyék el szeret borral barátkozni.
Nem igen fél, hogyha az ember leönti,
forogjon hát frissen az üveg csutora!

BECSINÁLTHOZ VALÓ

Itt van a becsinált ecetes babérral,
jól megvan ijesztve tejfellel és zsírral.
Kedves eledel az magyarnál, németnél,
éhség ellen is jobb a patika szernél.
Szüzek, szép lányok ne beszélgetsetek,
mert éhen maradtok, azért siessetek.
Itt a becsinált, ebből jót egyetek,
ha ebből nem esztek, férjhez nem mehetek.

TEHÉN HÚS TORMÁVAL

Itt van a tehén hús, mártással, tormával,
Jobb és mint a héring a veres hagymával.
Ábrahám ilyennel élt Sárájával,
Azért élt ő soká ő kedves párjával.
Bátran tehát ebből mindnyájan vegyenek,
Arra bővel mártást, de sót is tegyenek.
Húzd rá Bandi koma, vígan had legyenek.

KÁPOSZTÁHOZ VALÓ

Mostand uraimék én káposztát hoztam,
miért konyhában sokat váraкоztam.
A szakács asszonnyal össze barátkoztam,
egy kis darab hússal én is megbirkóztam.
Ez ám, uraimék az étkek vezére,
nemes magyar hazánk országunk címere.
A kiválónak is vágyik szemükre,
áldott ahol termett ennek a gyökere.
Mint a kősziklán lakozva bakkecske,
úgy ugrándozik attól a menyecske peczke.

BORHOZ VALÓ

Igyunk az elment gólyákért,
és az itt maradt csergő-bergő szarkákért,
és mindnyájunk egészségéért.
Ez ám a girbe-gurba tókének leve,
Bor ennek a neve.
Kasza késsel vakargatott,
kapa fokkal kopogtatott,
tölgyfába tétetett,
vassal körülvétetett,
somfán csepegtetett.
Ez ám az elme buzdító, az erszényt pusztító,
ruha roggyasztó!
Igyuk meg a szőlő levét,
dicsérjük a Jézus nevét!

Igyék násznak uram, ne várjon kínálást,
Engemet kínáljon, azt ki kérem nem mást,
Hogy mi ketten el ne felejsük az ivást,
ne gondoljon vele, akárki kínál mást.

A lakodalmi étkezés alatt nem történt semmi, mostanában lett szokás a menyasszony cipőjét ellopni. Régen úgy illett, hogy a menyasszony és a vőlegény egy tányérból egyen. Az utolsó fogás a századforduló táján a kitoló-kása volt, amit mézzel édesítettek.

KÁSA FELADÁSA

Itt van a kása is, egy kis pecsenyével,
akinek foga nincs, rájja az ínyével.
Aki ebből eszik, fizet erszényével,
mert majd megdöfölik a kanál nyelével.
Utoljára jön már a kitoló kása,
jó ízű, mert mézes, nem tom hol van mása.
Sok lesz ennek ára, mert volt másfél mázsa.
Ki döfölést szenved, önön maga lássa.

RIZSKÁSÁHOZ VALÓ

Ezen rizskásáért mely sokat fáradtam,
Másfél óra alatt Bécsbe eljutottam.
De mily nagyot mondok, hogy ott sem kaptam,
Sietséggel mindjárt a bolt futottam.
Mégis szerencsémre egy keveset kaptam,
Becsületnek tartom, hogy ide felhoztam.

Ezt követte a kásapénz-szedés, amikor a vőfély a felkötött karú szakácsnőt bevezette:

KÁSAPÉNZ SZEDÉSKOR

Amely ételekkel eddig kedveskedtem,
Gyakran a konyháról ide emelgettem.
Szakácsnőt mellé frisseket szerettem,
Kikészítésre szert nehezen tettem.
Midőn már mindenben véget értek volna
Egyéb a kásánál hátra nem lett volna,
Az egyik közülük amint kavargatta
Megköpte a kása, rossz helyen találta.
Most nézte szegénynek az egyik pajtása,
De soha nem forr be, azt mondja a szája,
Valaki nem hiszi, menjen látására.
Azért is engemet mostan arra kére,
Hogy lennék nekie oly segítségére.
Valaminskét kérnék úti költségére

Adjanak hát neki, tekintvén sebére.
Minden ember azért erszényének száját
Megnyitván, vegye ki belőle garassát.
Násznagy uram pedig ne szánja máriássát,
Hogy k ne átkozzák hasából a kását.

Szép hagyomány volt, hogy a vacsora után régen az „Adjunk hálát az Úrnak, mert megérdemlo...” című egyházi hálaadó éneket, ma pedig a Himnuszt éneklük. Utána rögtön a mulatásra való felhívás következett.

Sej, haj igyunk rája, úgyis eljön a sír szája...

Még vacsora után a zenészek az ifjú pár 2-2 nótáját (1 lassú, 1 gyors) játszották, úgy következett a többi vendég. A kedves nóták elhúzása után a vőfély a zenészeknek pénzt gyűjtött, tányérral a kezében körbejárta az asztalokat, s a következő rigmust mondta:

TÁNYÉRPÉNZ SZEDÉSKOR

A muzsikásoknak nagy baja érkezett,
mert a hegedűjük összetöredezett,
amelyet a minap jól meg is enyveztek,
azért hát nyissa meg mindenki erszényének száját,
ne is sajnáljuk tán hegedűjük árát,
azért hát én is teszek egy Körmöczi aranyat,
tegye mását ... násznagy uram.

A faluban régen több muzsikás banda is volt, rezes, tamburás, hegedús. Kinek melyik tetszett, azt választotta. Néha hívtak a környékről cigányzenekart is.

Lakodalmi viseletek

Éjfélkor átöltözött a menyasszony. Esküvőtől éjfélig általában sötét ruhában volt: feketében, ha hozzátartozóját gyászolta. Ezenkívül viseltek sötétzöld, szürke, sötétbarna szoknyát hozzáillő vagy azonos színű majkóval (blúzzal). Csipkével, fodorral, bevarrással díszítették, főleg a majkó elejét. A szoknyára fekete kötény került, amelyet körben szalag díszített.

Később jött divatba a fehér esküvői ruha, eleinte ezt fekete köténnyel illet viselni. A szoknya bokáig ért. A menyasszony a fején virágos párta volt (eleinte a legegyszerűbb, később magasított), mely motívumában a vőlegénybokrához hasonlított. A fátyol az 1920-as években jött divatba. A menyasszonytánc előtti kontyolás régen volt szokás. Külön szobában az idősebb nőrokonok segítségével vagy öltöztető asszonnal végezték. A konty előre elkészített, formára szabott, pánttal leszorítható selyem vagy más anyagból készült. Hátul a haj eligazítása után összekapcsolták.

A képen özv. Zsigmond Andrásné (született Törjék Eszter) néni látható. Esküvőjük 1920. december 13-án volt. Eszter néni 1900-van született, ma is jó egészségnek örvend. Menyasszonyruhája: ezüstszürke színű selyem, fehér selyem csipkével díszítve. Az esküvői ruháját Szerbiából hozatták, amelyet a falubéli Molnár Zsuzsanna készített. A ruha elejét apró berakásokkal díszítették saját anyagából, kétoldalt fodrosan hajlott a vállára. Ugyanez a díszítés látható a ruha alján csak ellenkező irányban. A ruha alját kötény formájában húzódó csipkesor díszíti. Az akkor divatos magas mirtuszkoszorút viselte, kétoldalt virágcsokor formában végződött. Ezen három darab zöld színű szalag lógott díszítésül. Akkoriban kezdett el terjedni a faluban a fátyol, ami neki a ruha aljáig ért és nagy hajtúkkal volt felforgatva a fejére. A ruha hossza alig engedi látni a fekete lakkcipőt, amit egy pesti Molnár nevezetű cipész készített. A szoknya alatt a menyasszony fehér selyemharisnyát viselt. Divat volt a selyem menyasszonyi ruha és csokor helyett kendőt tartott a kezében a menyasszony. A vőlegény városi ruhában van, keménygallért, csokornyakkendőt viselt. A bal oldalán szíve fölött viseli a „vőlegény bukrétát”, amelyet a menyasszony az esküvő előtt sajátkezüleg tűzött a ruhájára. A bukréta mirtuszvirága a menyasszony pártjának virágmotivumát követi. A másik képen az egykori menyasszony látható. Korához képest szellemileg friss, vidám néni, aki szívesen mesélt leánykoráról, lakodalmáról, a régi szokásokról. (A felvételek 1987. februárjában készültek.)

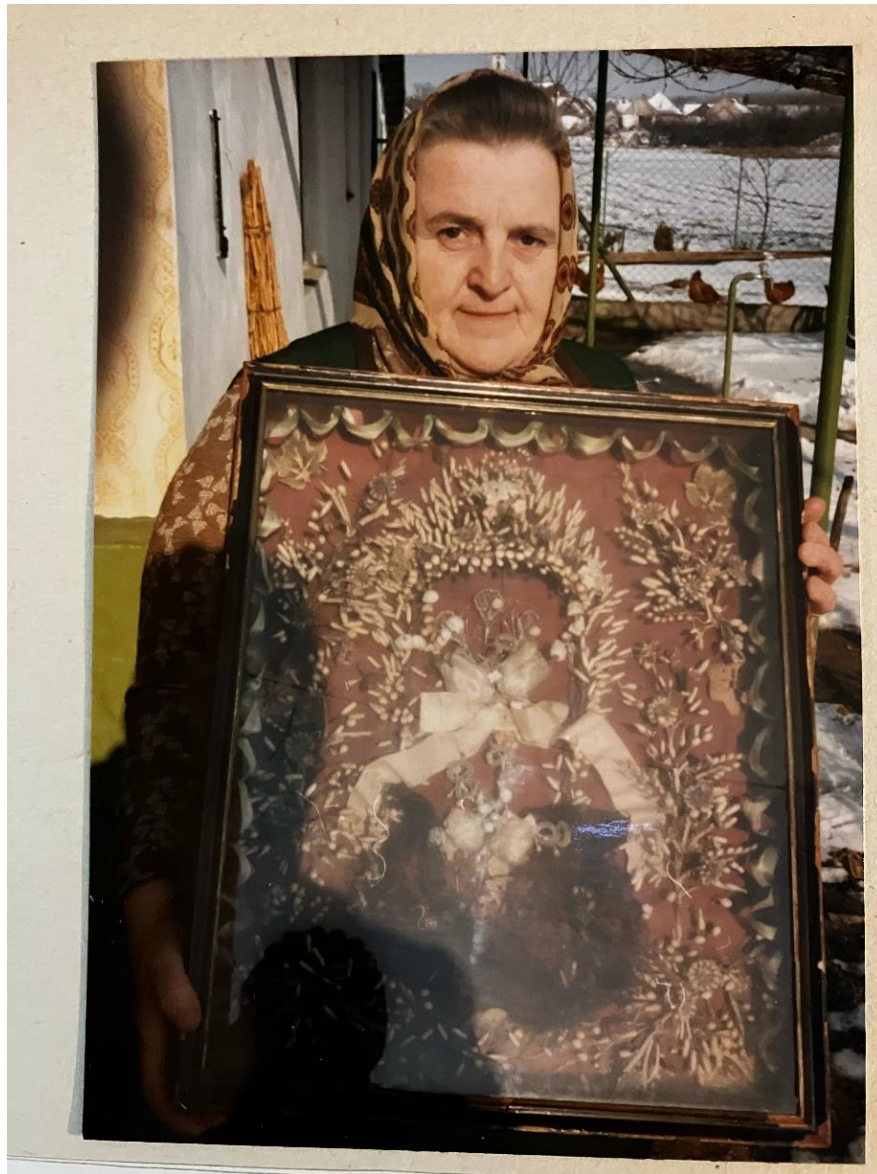

A képen látható menyecskekendőt egyszerű, sima, nem előre elkészített. A menyecskeblúzt fodrosan varrták.

Menyecskeruhát ábrázol a kép. Ezt ténylegesen is viselték. (Törjék Anna néni, 1931-ben.) Jól látható a dúsan csipkézett menyecskeblues, válltól-vállig fodrosan varrták. Hozzá sötétbarna lüszterszoknyát viselt, fekete fodros köténnyel. Régen a szoknya alá alsószoknyát vettek fel, hogy szebb tartása legyen a ruhának. Divat volt menyecskeruhának a csárdás szoknya. Sötét alapon piros-rózsaszín-kék rózsákkal díszítve, tetején szintén kötény.

A századfordulón babos szoknyába (pettyes) öltözött át az új asszony. Ez ma is divat.

Sok család sokáig őrizte az esküvői emlékeket, több helyen bekeretezték, beüvegeztették. Egy helyen ma is őrzik még: a képen látható Komáromi Vica néni ma is a lakásában a fő helyen tartja a szülei esküvői emlékét. Édesapja Komáromi József 1883-ban született, édesanyja Boldog Rozália 1891-ben. Esküvőjük 1907-ben volt, november 27-én. Középen látható a menyasszony nefelejcs virágos mirtuszkoszorúja. Alatta a vőlegény kalap bokrétája gyászfátyollal (Édesapját korán elvesztette.) Oldalt 6 vőfélycsokor látható, hatszor volt ilyen tisztsége. Körben regrutaszalag (piros-fehér-zöld pántlika) fut, ezt viselte a vőlegény sorozásakor. A legtöbb időseMBER sokáig őrizte a menyasszony koszorút. Nem szokták elégetni.

Menyasszonytánc

Az öltöztetés után a vőfély vezette be a menyecskét, átadta a násznagynak hosszú rigmust mondva.

Hallgat hallgattassék!

Tisztelt Násznagy uram!

A mezőben jártam,
utazásom közbe báránykát találtam,
de mivel találtam el nem titkolhattam
itt van tessék násznagyuram, bemutatom.
Ilyen volt! de a feje nem így volt bekötve!

Eddig is így volt, ezután is így lesz,
majd meg lássa kend komám, ha felesége lesz,
nosza pajtás cimbalmod pendüljön,
úgy hogy a menyasszony füle megcsendüljön.

Húzd el Rákóczinak híres áriáját.
melyet dalol mikor védte Beograd várát,
nem láttunk itt egyet se apácát
járjuk el hát szépen a menyasszony táncát!

Bőgős a szakállát fél vállra vetette
ami kis esze volt acskóba kötötte.
zsíros volt az acskó, a kutya megette,
így szegény bőgősnek oda lett az esze.

Elmondta Nagy Sándor bácsi, született 1903-ban. Esküvője 1926-ban volt. Felesége Csekő Éva néni 1906-ban született.

A képen egy kiállítás részlete látható, régi madocsi szoba berendezését gyűjtötték össze. Baloldalt a komódon (sublót) látható néhány nászajándékba kapott bögre, virágos tányér a századfordulóról. A magasra vetett ágy díszje a kézzel hímzett vánkosok sora volt, a huzat alatt színes béléssel. Régi a festett nyoszója is. A falon vőlegény-menyasszony kép. (I. világháború idejéből)

Nászajándékba kapott bögre, paprikástál, kézzel szövött terítő.

A menyasszonytánc után – hogy a vendégek ne szunyókáljanak – különféle lakodalmi játékokkal szórakoztatták a vendégeket.

A zenészek számára a pénzt az ún. álmenyasszony vagy bolondmenyasszony (később vőfély) gyűjtötte össze, aki maskarába öltözött fiatal legény volt, és mindenki táncra húzott, akár akarta a vendég, akár nem. Akivel táncolt, annak egy tálba pénzt kellett tennie, addig nem szabadult.

Ezt különböző nevetető jelenetek követték:

- századforduló felé még volt "halottsirató" amelyet a násznagyok rendeztek
- jött a tökfajú halál kaszával, ijesztgette az asszonyokat, gyerekeket
- nagy vesszőkosarakban varjút, verebeket takartak le és a mulatók közt kiengedték,

és egyéb tréfákkal mulatatták a vendégeket.

Ló és kecske eladásról nem meséltek, szarka, róka, cséplőtánc nem volt. Hajnali mosogatás után jöttek a szakácsnék, fedővel, tepsivel nagy lármát csaptak, úgy táncoltak körbe. Ha sok vendég szökött el, elmentek a muzsikus bandával és visszahozták.

Volt tyúkverő is, a vőlegényes ház vendégei elindultak a zenekarral és a menyasszonyház lakóit felébresztették, a tyúkokat seprűvel, póznával megkergették, hogy felébredjenek.

A vendégkísérgetés, mulatás sokszor másnap estig is eltartott. Végig táncolták az utcákat, kirángatták a már alvó rokonokat az ágyból. Ezért nem volt szabad megsértődni, inni és enni kellett, meg táncolni. A lakodalomban tréfás rigmusokat mondtak a vőlegénymenyasszonynak:

MENYASSZONY BÍZTATÁS

Menyasszony, ő mért olyan szomorú
Hiszen régen elmúlt a török háború
Hogyha én menyasszony volnék,
Egyet innék, aztán virradtig táncolnék

VŐLEGÉNY BÍZTATÁS

Hát vőlegény mien töri a fejét
hogy belepte a hó a ház tetejét
Sohase törődjék, a hót hagyja másra.
Itt van egy kulacs bor, igyunk a rovásra.

Vőlegény uram is kínálja a párját,
Ne kulcsolja össze csókra termett száját
Aki mint szokatlan, várja a kínálást
Majd úgy neveli ám kövéren a háját

Mert magamról tudom, nem említek mást,
Hogy ő is nehezen várja az éjszakát.

Egyenek mindnyájan, menyecskék, leányok
minálunk, mint otthon, miért koplalnának
Én is azon volnék, hogy úgy meghíznának,
hogy mindenkinek teknőre fordulna a hájuk.

Újasszony avatás nem volt.

Az ifjú párnak vasárnap együtt kellett menni a templomba, ezzel is összetartozásukat fejezték ki. Hogy milyen volt a madocsai lakodalmas?

Befejezésül a madocsai népszokások legjobb ismerőjét idézzük:

"... szép, mértéktartó, ebbe belefért minden derű, költői szépség, a násznagy szavai: olyan szép volt, még aki boros vol, az is hallgatott, s a szempillája tele volt könnyel..."

(Földesi János szül. 1911. népművészet mestere.)

